

**A KÖZÖSSÉG ÁLTAL IRÁNYÍTOTT HELYI
FEJLESZTÉSEK (CLLD) ÉS AZOK HAZAI
ALKALMAZÁSÁNAK
LEHETŐSÉGELEMZÉSE 1.0**

2012.március 18. – 2013. április 2.

2013. április 2.

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló.....	3
2. Az elemzés tárgya és háttere	5
3. A CLLD bevezetésének célja és legfontosabb előfeltételei	6
4. A CLLD CPR javaslatban rögzített alapelemei	8
5. A CLLD gyakorlati alkalmazási feltételei	9
6. A CLLD Bizottság által javasolt attribútumai.....	17
7. Európai példák	18
8. A magyar támogatási rendszerbe történő integrálás további aspektusai	20
9. Opcionális CLLD elem javaslatok az egyes, jelenleg elfogadott 2014-2020-as OP-khoz kapcsolódóan.....	21
10. Rövidítések:	30

1. Vezetői összefoglaló

A szakértői munkát megrendelő Miniszterelnökség (ME) kérésének megfelelően tárgyi munka célja a Község által irányított helyi fejlesztések (Community-led Local Development (CLLD)) eszközének áttekintése és a tagállam szempontjából kiemelt jelentőségű dimenziókra fókuszáló elemzése.

A Bizottsági értékelések rámutattak, hogy az 1991-ben bevezetett LEADER kezdeményezés nem tudta valós módon integrálni a helyi igényeket és megoldásokat a helyi fejlesztési stratégiába az EU új eszközt javasol bevezetni a 2014-2020-as költségvetési időszakra, azt a CLLD-t, amelynek alapvető célja, hogy bevonja a helyi lakosságot a társadalmi-gazdasági és környezeti kihívásokra adott válaszok kidolgozásába.

A megújított tartalmon túl a **LEADER kezdeményezések jelenleg elaprózott és alulfinanszírozott modelljét is át kívánja alakítani az új eszköz, a CLLD** (ajánlott minimális programmérete 3 M EUR) **melyhez a Bizottság több, annak bevezetését ösztönző elemet kapcsolt.** Ezek a következők:

- az egyes stratégiák **több alapból is finanszírozhatóvá** válnak (a LEADER 2007 óta az EMVA alapból támogatottan működött) – amivel megvalósulhat az **integráltan tervezett és programozott, jelentősen forrásnövelt vidékfejlesztés;**
- CLLD (az innovatív pénzügyi termékekhez hasonlóan) alkalmazása esetén **az EU társfinanszírozási arány is 10%ponttal megnövelhető** – ezzel a **komplex vidékfejlesztés esetén jelentősen több uniós forrás vonható be** a projektmegvalósításba;
- a CLLD eszközök alkalmazása esetén **lehetőség a hard (ERFA) és a soft (ESZA) fejlesztési elemek** egyszerre történő finanszírozására – ezzel **az ingatlan, az eszköz és a kapcsolódó humán kapacitás egy projektben** válik megvalósíthatóvá;
- a **program és projekt-előkészítési költségek, illetve menedzsment költségek** CLLD alkalmazása esetén **elérhetők a helyi szereplők részére is** – ezzel **helyi szereplők is uniós forrásból juthatnak uniós előkészítési és menedzsment forrásokhoz.**

A jobb menedzsment érdekében a tagállam, illetve az érintett IH dönthet úgy, hogy delegálja a CLLD-vel kapcsolatos feladatokat egy külön CLLD-s közreműködő szervezetnek, akár az egyes alapok tekintetében külön-külön is, amivel a **forrásköltés központi koordinációja is biztosítható.**

A tagállamoknak, illetve az érintett Irányító Hatóságoknak ugyanakkor a **következő előfeltételeket biztosítania kell** a CLLD kezdeményezéshez való csatlakozáshoz:

- stratégiai döntéseket kell hozni a CLLD használatáról mind a négy Alap¹ tekintetében és ezt **rögzíteniük kell a tagállami Partnerségi Megállapodásban is;**
- nevesítetten is **szerepeltetni szükséges a több alpból történő finanszírozás lehetőségét,**
- fentiekhez természetesen **előzetes meg kell határozni:**
 - a főbb célokat és prioritásokat,
 - a bevont területek típusait,
 - az egyes alapokra vonatkozó becsült költségvetéseket,
 - a javasolt irányítási módszereket, közte:
 - a helyi akciócsoportok (HACs) szerepét a megvalósításban;
 - az előkészítő támogatásos felhasználásának rendjét.

¹ Kohéziós Alap (KA), Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), Európai Szociális Alap (ESZA), Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA)

2. Az elemzés tárgya és háttere

A szakértői munkát megrendelő Miniszterelnökség (ME) kérésének megfelelően tárgyi munka célja a Közösség által irányított helyi fejlesztések (Community-led Local Development (CLLD)) eszközének áttekintése és a tagállam szempontjából kiemelt jelentőségű dimenziókra fókuszáló elemzése.

Az elemzés kiterjed a CLLD szabályozási hátterének és működési modelljének bemutatására és annak hazai bevezetése lehetőség elemzésére. Ennek kapcsán a tanulmány kiemelten is épít a következő dokumentumokra, illetve az azokba foglalt tartalmakra:

1. Common Guidance of the European Commission' Directorates-General AGRI, EMPL, MARE and REGIO on Community-led Local Development in European Structural and Investment Funds (Draft Version, 2013. Január 30.)
2. Módosított javaslat: AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS RENDELETE a Közös Stratégiai Kerethez tartozó Európai Regionális Fejlesztési Alapra, Európai Szociális Alapra, Kohéziós Alapra, Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapra és Európai Tengerügyi és Halászati Alapra vonatkozó közös rendelkezések megállapításáról, az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és a 1083/2006/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (2012. szeptember 9.) COM(2012) 496 final
3. COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Elements for a Common Strategic Framework 2014 to 2020 the European Regional Development Fund the European Social Fund, the Cohesion Fund, the European Agricultural Fund for Rural Development and the European Maritime and Fisheries Fund (2012. SWD(2012) 61 final part II.
4. http://ec.europa.eu/regional_policy/what/future/proposals_2014_2020_en.cfm
5. http://enrd.ec.europa.eu/themes/clld/hu/clld_hu.cfm#

3. A CLLD bevezetésének célja és legfontosabb előfeltételei

Mivel a Bizottsági értékelések rámutattak, hogy az 1991-ben bevezetett LEADER kezdeményezés nem tudta valós módon integrálni a helyi igényeket és megoldásokat a helyi fejlesztési stratégiába az EU új eszközt javasol bevezetni a 2014-2020-as költségvetési időszakra, azt a CLLD-t, amelynek alapvető célja, hogy bevonja a helyi lakosságot a társadalmi-gazdasági és környezeti kihívásokra adott válaszok kidolgozásába.

A megújított tartalmon túl a LEADER kezdeményezések jelenleg elaprózott és alulfinanszírozott modelljét is át kívánja alakítani az új eszköz, melyben a Bizottság ajánlott minimális programméret már 3 M EUR és az egyes stratégiák több alpból is finanszírozhatóvá válnak (a LEADER 2007 óta az EMVA alpból támogatottan működött). Sőt CLLD (és innovatív pénzügyi termékek) esetén az EU társfinanszírozási arány is 10%-pontosan megnő.

A CLLD fő alapelvei a CPR²-ben kerültek rögzítésre a 28-31. cikkben, de fontos megemlíteni, hogy jelenleg nincs végleges elfogadott jogszabályi háttér, csak javaslatok érhetők el. Végleges útmutatót ezek elfogadott megjelenésével fog megjelentetni a Bizottság.

Ezen túlmenően majd figyelembe kell venni egyes kiegészítő, alap-specifikus szabályokat is (pl. EMVA, EHA³). Ezen szabályokat alapvetően meghatározzák a LEADER kezdeményezés alapelvei, melyek a 1698/2005/EK rendeletének 61 cikkének a) – g) bekezdésén alapulnak.

A tagállamoknak, illetve az érintett Irányító Hatóságoknak a következő egymással szorosan összefüggő előfeltételeket kell biztosítani a CLLD kezdeményezéshez való csatlakozás előtt:

- stratégiai döntéseket kell hozni a CLLD használatáról mind a négy Alap⁴ tekintetében és ezt rögzíteniük kell a Partnerségi Megállapodásban is;
- nevesítetten is szerepeltetni szükséges a több alpból történő finanszírozás lehetőségét,

² AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS RENDELETE a Közös Stratégiai Kerethez tartozó Európai Regionális Fejlesztési Alapra, Európai Szociális Alapra, Kohéziós Alapra, Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapra és Európai Tengerügyi és Halászati Alapra vonatkozó közös rendelkezések megállapításáról, az Európai Regionális Fejlesztési Alapra, az Európai Szociális Alapra és a Kohéziós Alapra vonatkozó általános rendelkezések megállapításáról és a 1083/2006/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről (2012. szeptember 9.) COM(2012) 496 final

³ Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on support for rural development by the European Agricultural Fund for Rural Development (EAFRD) COM (2011)627 final/2; Proposal for a regulation of the European Parliament and the Council on the Maritime and Fisheries Fund COM (2011) 804 final ⁴ Kohéziós Alap (KA), Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA), Európai Szociális Alap (ESZA), Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap (EMVA)

- fentiekhez természetesen **előzetes meg kell határozni:**
 - a főbb célokat és prioritásokat,
 - a bevont területek típusait,
 - az egyes alapokra vonatkozó becsült költségvetéseket,
 - a javasolt irányítási módszereket, közte:
 - a helyi akciócsoportok (HACs) szerepét a megvalósításban;
 - az előkészítő támogatásos felhasználásának rendjét.

4. A CLLD CPR javaslatban rögzített alapelemei

A CLLD, mint eszköz tehát **helyi szintű szereplőkkel operál, bevonja min a civil mind a helyi gazdasági szereplőket a tervezésbe és megvalósításba.**

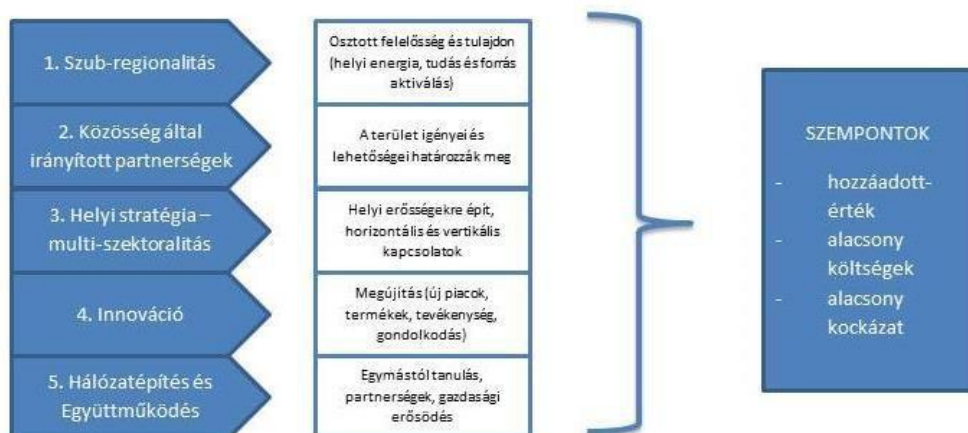
A CPR javaslatban rögzítetteknek megfelelően alapelemei a következők. A CLLD:

1. pontosan **meghatározott szubregionális területekre** fókuszál;
2. **közösség által irányított**: helyi akciócsoportok építik fel (hatóságok, civil és gazdasági szereplők). A döntéshozatal folyamatában semelyik hatóság vagy érdekcsoport nem birtokolhatja a szavazati jogok 49 százalékánál magasabb hányadát (a HACs döntéshozói szintjén). Illetve legalább a szavazatok 50 százalékának a nem állami szektorból delegált tagokhoz kell tartoznia. Tehát partnerséghez kötött, melyet a helyi köz- és magánszféra résztvevő alkotnak, valamint a projektek közötti kölcsönhatásokat is biztosítani kell;
3. **bottom-up megközelítésű**: a helyi akciócsoportokhoz rendelt tervezési (helyi akcióterv) és döntési jogkörrel bír;
4. **innovatív** (multifunding és komplex, stratégia vezérelt).

A CLLD-t megalapozó helyi **fejlesztési stratégiának integrálnak**, több szektort **átfogónak** kell lennie, s ezen eszköz alkalmazásának épülnie kell mind **együttműködési projektek** végrehajtására, mind **helyi partnerségi szereplők közötti hálózatépítésre.**

Az alulról építkező megközelítést azonban nem a felülről történő kezdeményezések ellenében kell értelmezni, hanem mint egy interaktív eszközt a regionális és nemzeti fejlesztési eszközök tárházában.

A helyi partnerségek alapelvei

5. A CLLD gyakorlati alkalmazási feltételei

A CLLD alkalmazása

A CLLD létrehozható:

1. **területi alapon** – komplex vidéki fejlesztések esetén, vagy városfejlesztési akciókban;
2. **tematikus, vagy célcsoport alapon** – meghatározott témák, vagy társadalmi csoportok mentén.

A városi kapcsolódások előzményét az URBAN és URBACT kezdeményezések képezik, melyek alapján a megközelítéseket megvalósíthatják több szempont alapján:

1. közeli szomszédságok: ipari területek, barnamezős térségek, külvárosok;
2. kisebb városok: piacvárosok és környező vidéki területeik;
3. tematikus megközelítések: meghatározott városi kihívásokra ad választ (munkanélküliség, társadalmi kirekesztés)
4. célcsoport fókuszú megközelítések: például romák, nők, bevándorlók

Minden megközelítés esetében **lehetőség van a hard (ERFA) és soft (ESZA) fejlesztések megvalósítására egyaránt**. Az ERFA 2012. októberében elfogadott szabályozás szerint **a tagállamoknak az ERFA forrásaik legalább 5 százalékát kell fenntartható és integrált városfejlesztésre allokálniuk**. A városfejlesztési beruházások **megvalósítása az ITI eszközzel történhet meg** (az ITI végleges kidolgozása jelenleg is zajlik) minden valószínűség szerint erre létrehozott **külön OP-k vagy prioritási tengelyek** segítségével. Ehhez kapcsolódóan megjegyezzük, hogy fontos lenne **a CLLD eszközök integrálása a városfejlesztési stratégiákba és ITI-be egyaránt**.

Tematikus alapon **lehetőség van a CLLD alkalmazására a munkanélküliség és a társadalmi befogadást érintően**; itt elsősorban az ESZA-ból finanszírozott kezdeményezésekbe való integrálás javasolható.

A CLLD beépítése a partnerségi megállapodásba

Az eszköz bevezetésének **első lépése** a célkitűzések meghatározása, ez ugyanis elengedhetetlen a CLLD sikeres bevezetéséhez és alkalmazásához. **Szükséges tehát annak definiálása, hogy mit akar a tagállam elérni a CLLD eszköz alkalmazásával**.

A CLLD eszköz bevezetésének feltétele, hogy **a partnerségi megállapodásba be kell illeszteni egy olyan elemzést**, amely feltárja az egyenlőtlenségeket és a fejlesztési igényeket, összefüggésben a tematikus célkitűzésekkel, melyeket a KSK rögzít a partnerségi megállapodás kapcsán. A tagállamoknak **ekkor kell meghatározniuk** az Európai Strukturális és Befektetési Alapok által támogatott területfejlesztés **integrált megközelítésének módját és eszközszerét is; beleértve** – igény szerint – **a CLLD-t is**. Részletesen le kell írniuk azt is, hogy hogyan kívánják elérni az integrált fejlesztések megvalósulását.

A jelenleg rendelkezésre álló dokumentumok alapján elmondható, hogy milyen társfinanszírozási arányban igényelhetnek támogatás a tagállamok az egyes Alapokat illetően.⁵ A CPR-ben rögzítettek azonban több aspektusból is fontosak a tervezés során. Egyrészt az Operatív Programok tervezésénél, másrészt az ebben rögzített szabályok is fontosak a CLLD szempontjából. A 110. cikk (5) bekezdése leírja, hogy abban az esetben, **ha a teljes prioritási tengely megvalósítása az adott közösség szintjén irányított helyi fejlesztés révén valósul meg** a (3) bekezdésben rögzített **társfinanszírozási arányt 10 százalékponttal kell növelni**. Tekintettel a tevékenységek és kezdeményezések széles körére ez egyes esetekben igen jelentős forrást jelenthet.⁶

Az eszköz bevezetésének második lépése a partnerségi megállapodásba történő beillesztés. Mint minden alapvető dokumentum a kiindulási alap az Európa 2020⁷ stratégiai céljainak eléréséhez való hozzájárulás áll. **Az egyes alapok érintettjeinek meg kell határozniuk, hogy pontosan mely kihívások, célok és prioritások mentén képesek a leghatékonyabban alkalmazni a CLLD eszközszerét.**

⁵

Például a Kohéziós Alap esetében az egyes prioritási tengelyek szintjén a növekedést és munkahelyteremtést szolgáló beruházások cél alá tartozó operatív programok társfinanszírozási aránya nem lehet magasabb, mint:

(a) 85% a Kohéziós Alap esetében;

(b) 85% azon tagállamok kevésbé fejlett régióiban, amelyekben a 2007–2009- es időszakban mért egy főre jutó GDP nem érte el az említett időszakban az EU 27 tagállamában mért egy főre jutó GDP átlagának 85%-át, valamint a legkülső régiókban;

(c) 80% a b) pontban említettektől eltérő azon tagállamok kevésbé fejlett régióiban, amelyek 2014. január 1-jén a Kohéziós Alapra vonatkozó átmeneti szabályok értelmében támogatásra jogosultak;

(d) 75% a b) és a c) pontban említettektől eltérő tagállamok kevésbé fejlett régióiban és mindazon régiókban, amelyek egy főre jutó GDP-je a 2007–

2013-as időszakban kevesebb volt az EU-25 tagállamaiban a referenciaidőszakban mért egy főre jutó GDP átlagának 75%-ánál, de amelyek egy főre jutó GDP-je több, mint az EU-27 GDP-átlagának 75%-a; (e) 60% a d) pontban említettektől eltérő átmeneti régióknak; (f) 50 % a d) pontban említettektől eltérő fejlettebb régiókban.

Az európai területi együttműködési célkitűzés keretében folyó operatív programok társfinanszírozási aránya valamennyi prioritási tengely szintjén nem lehet magasabb, mint 75%.

Európa Tanács 2013. február 7-8. Következtetések (Többéves Pénzügyi Keret) EUCO37/13

⁶

Az ötödik bekezdés rendelkezik ugyanilyen módon abban az esetben is, ha a prioritási tengelyt pénzügyi eszközök révén valósul meg.

⁷

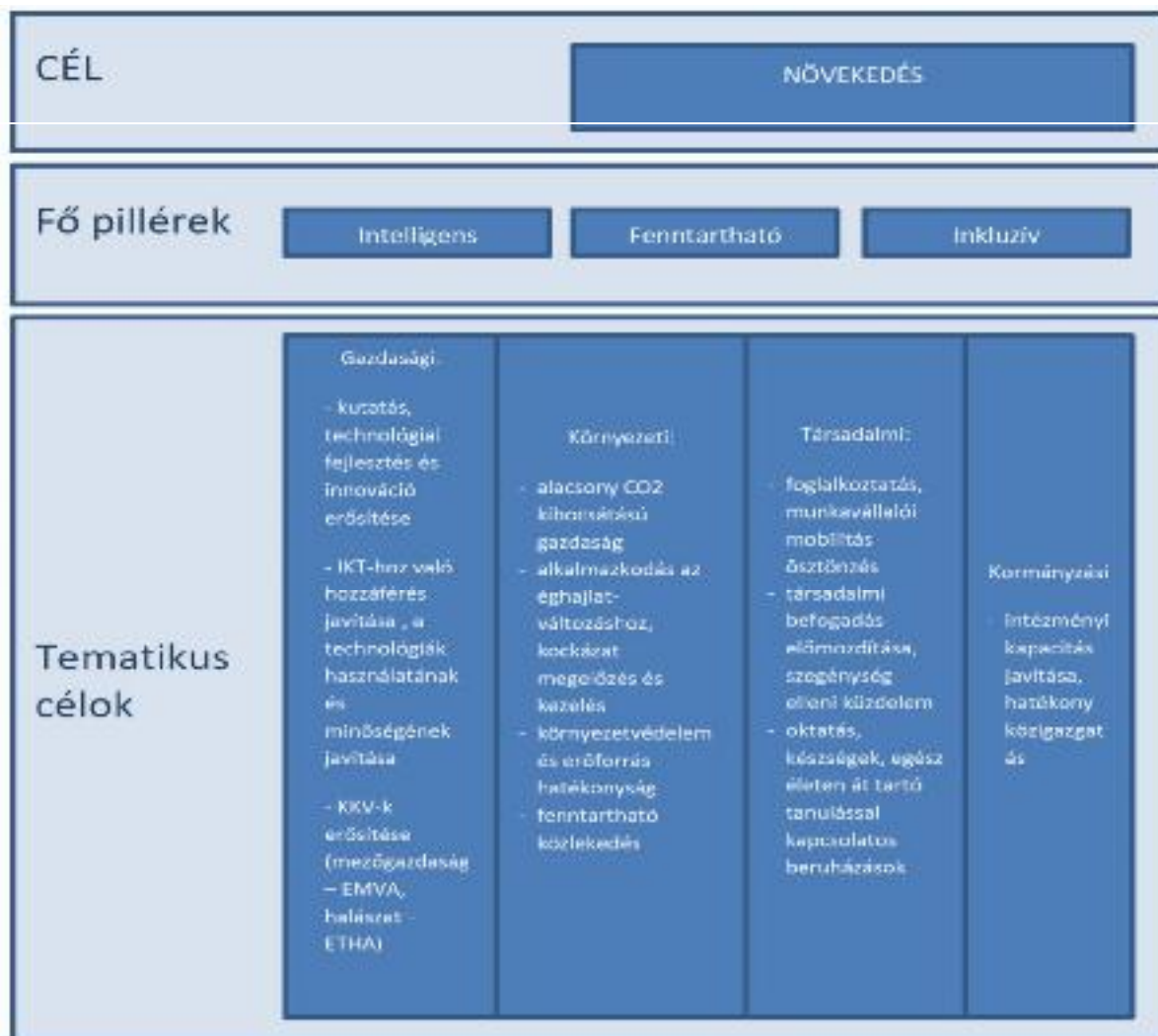
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/europe_2020_indicators/headline_indicators
(2013.03.26.)

A partnerségi megállapodás során a 2. ábrán látható hierarchia-rendszert kell figyelembe venni. Ugyanakkor minden egyes Alap határoz meg prioritásokat, melyek illeszkednek az ábrán látható tematikus célokhoz. Az EHA esetében ki kell térni a Közös Halászati Szakpolitika általános céljaira, míg az EMVA esetében a Common Agricultural Policy-ban foglalt célkitűzésekre.

A programozás megkönnyítésének érdekében **azoknál az Operatív Programoknál, melyek az ERFA és az ESZA forrásait használják a CLLD-t javasolt egy specifikus beruházási prioritás alá programozni.**

Az EMVA tekintetében a tagállamoknak egyértelműen jeleznie kell, hogy a LEADER kezdeményezés mely pontokon lehet képes az egyes kiemelt területekhez hozzájárulni. A legrelevánsabb terület a vidékfejlesztés 6(b) pontja: a helyi fejlesztések elősegítése vidéki területeken. Mindezek ellenére a tagállamok egyéb területeken is tervezhetnek CLLD-t, azonban ezeket alá kell támasztani SWOT analízissel. A kiválasztott helyi fejlesztési stratégiáknak hozzá kell járulniuk a LEADER megvalósítása kapcsán rögzített kiemelt területekhez. A LEADER kötelező része a vidékfejlesztési programoknak (80 vagy 90 százalékos társfinanszírozás mellett).

Az EHA esetében a CLLD programozása a foglalkoztatás növelése és területi kohézió prioritása alatt kerülhet programozásra.

2. Forrás: Európai Bizottság

Annak meghatározásához, hogy megfelelően lehessen allokálni az egyes alapok forrásait, szükséges feltárni, hogy a jelenlegi helyzetben a kezelni kívánt probléma megoldására az eddig alkalmazott eszközök milyen erőforrásokat, milyen hatékonysággal alkalmazták.

A tagállamnak **meg kell határoznia többek között az alábbi témaköröket:**

- Az ERFA illetve az ESZA allokál-e forrásokat CLLD eszközeivel a városon kívüli területekre?
- Az EMVA kiterjed-e kisebb városokra és halászkikötőkre?
- Az EHA kiterjed-e tavakra és folyókra vagy csak tengerparti területekre?

A **tagállami feladatok** kiterjednek:

- a CLLD-vel kapcsolatos adminisztrációra;
- a helyi akciócsoportok (HACs) indikatív számának;

- a támogatandó stratégiák pénzügyi kereteinek;
- ill. az akciócsoportok kiválasztását érintő eljárások és kritériumok meghatározására.

Az előkészítési költség elérhető lesz a helyi szereplők részére, de ennek modelljének rögzítése szükséges a PM-ban. A kapacitás építés alapköve a CLLD tervezésének, így a **tagállamnak a PM-ban le kell írnia, hogy ez a támogatás hogyan lesz biztosítva és koordinálva az alapok között.**

A PM-ban rögzíteni kell a CPR (5) cikkében meghatározott résztvevőket, partnereket, és javasolt a programok előkészítésébe, megvalósításába, monitoringjába és értékelésébe is bevonni őket.

Az eszköz újdonsága miatt **a Bizottság előkészített minta megállapodásokat,** melyek **elősegítik a CLLD beillesztését az egyes alapokba.** Bizonyos információkat azonban **mindenképpen meg kell adni:**

1. A PM-ban rögzítetteknek megfelelően **a CLLD által támogatott területek kiválasztásának alapelvei;**
2. **A CLLD helyi fejlesztési stratégiáinak és a HACs-ok kiválasztásának, elfogadásának, és támogatási megállapodásoknak a leírása;**
3. az egyes alapokat érintően **indikatív pénzügyi allokációk.**

Az irányító hatóságok szerepe

Az Irányító Hatóságoknak **a következő szempontokat kell figyelembe vennie a CLLD programok és a kapcsolódó felhívások előkészítése során:**

1. A CLLD helyi igények kielégítését szolgálja – persze biztosítani kell a vonatkozó nemzeti, regionális stratégiákkal való összhangot is;
2. Azokat SWOT analízisre és a helyi elemzésre kell alapozni;
3. Hosszú távon kell gondolkozni a kidolgozás során;
4. Törekedni kell kapcsolatok kiépítésére az egyes helyi stratégiák között;
5. Fontos a horizontális és vertikális kapcsolatok kiépítése, kialakítása, az innovatív karakter és az együttműködés és hálózatépítés (akár más HACs-okkal együttműködve – határon átnyúló együttműködések, egymással való kapcsolattartás);
6. Szükséges egy működőképes költségvetés.

A jobb menedzsment érdekében az **IH dönthet úgy, hogy delegálja a CLLD-vel kapcsolatos feladatokat egy közreműködő szervezetnek,** akár az egyes alapok tekintetében külön-külön, akár közösen a teljes CLLD-re.

A helyi fejlesztési stratégiák kiválasztásának első körét le kell zárni a Partnerségi Megállapodás elfogadásától számított két éven belül (2015 vége). Ennek célja az, hogy elkerülhető legyen a finanszírozási hiány a jelenlegi és a következő halászati és LEADER akciók között (a 2007/2013-as időszak jogosultsága 2015. december 31-én ér véget).

Javasolt az akciócsoportokra hagyni a következő feladatokat:

- egy vagy több alapból történő finanszírozás (a helyi stratégia által érintett terület pontos meghatározásával);
- a célok és eszközök kiválasztása, melyek a helyi stratégiát felépítik;
- több alapból történő finanszírozás esetén egy fő alap kijelölésének lehetősége.

A helyi fejlesztési stratégia tartalma

Javasolt a következő elemek beépítése a stratégiákba:

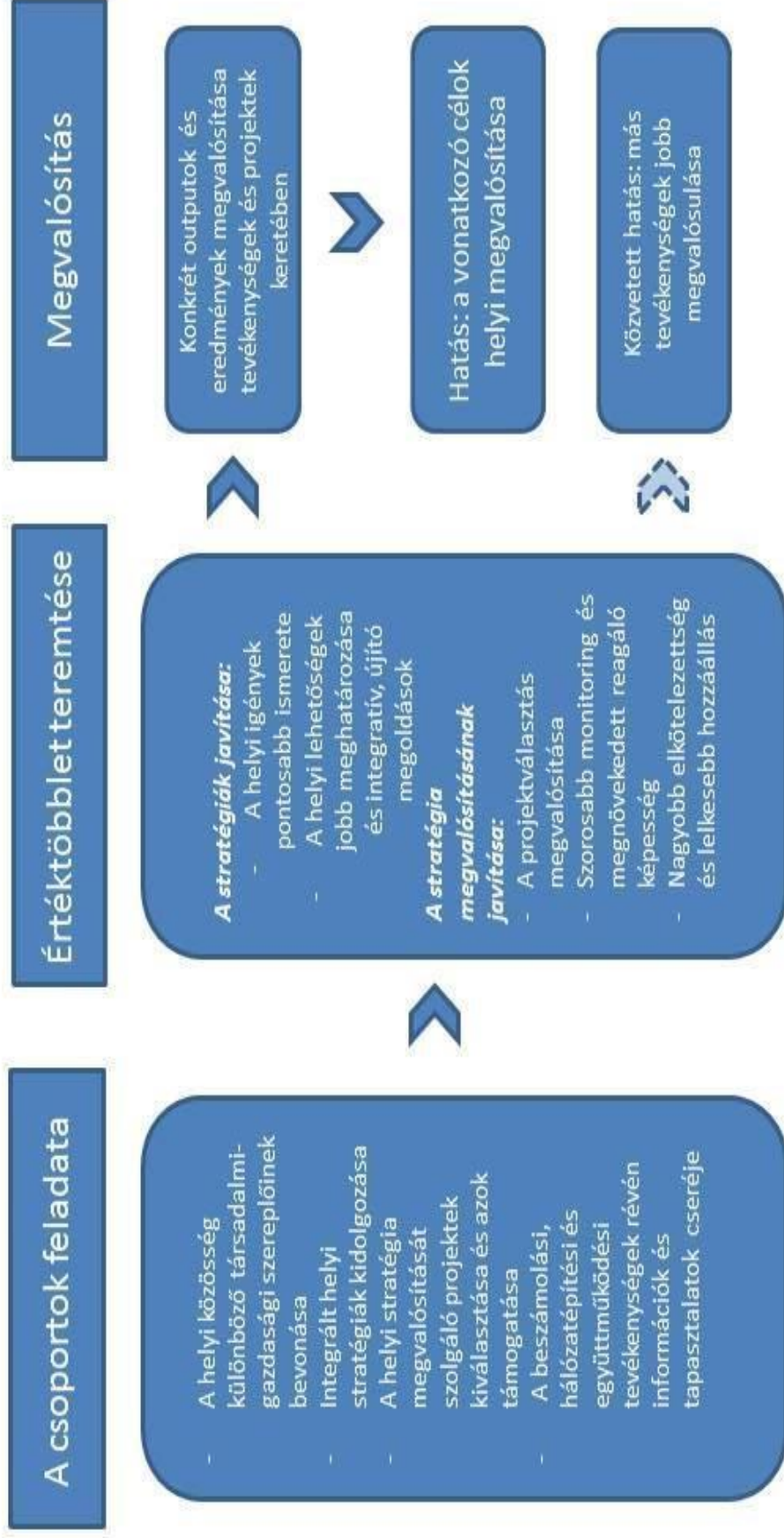
1. Az érintett terület és lakosságának meghatározása;
2. A fejlesztési szükségletek és potenciálok elemzése (beleértve egy SWOT analízist);
3. A stratégia céljainak leírása (innovatív és integrált karakter bemutatása), ezek hierarchiája;
4. **Egyértelmű és mérhető eredmények és kimeneti indikátorok** (koherensnek kell lennie az összes érintett alap célkitűzéseivel);
5. A közösség bevonásának folyamata;
6. Akcióterv, mely megmutatja, hogy a célok milyen tevékenységeken keresztül valósulnak meg;
7. A stratégia irányítása, és nyomon követése (rávilágítva, hogy az adott HACs alkalmas az megvalósításra);
8. A stratégia pénzügyi terve (az egyes alapokra bontva) – **annak eldöntése, hogy egy vagy több alapból történjen a finanszírozás a HACs-ok hatáskörébe tartozik.**

Ugyanakkor kiemelendő, hogy az egyes HACs-ok nem végleges szervezetnek tekintendők, hanem inkább egy dinamikusan alakuló szervezetnek, amelyek ahogyan kibontakoznak a helyi igények úgy alakulnak át (akár összetételben is). Tehát az optimális az, ha a HACs és a helyi stratégia párhuzamosan épül, alakul az igényeknek és lehetőségeknek megfelelően. A HACs-ok létrehozásának első lépése lehet akár egy tapasztalatcsere is, amelyben közösen definiálják a helyi

lehetőségeket és igényeket. A **HACs-ok felelősek a projektek kiválasztásáért**, melyek együttesen teljesítik a stratégia célkitűzéseit.

A jelenleg futó LEADER kezdeményezések továbbvitele célszerű, ebben az esetben be kell vonni a már kialakult csoportosulásokat, akár átfedések révén is. A két párhuzamos stratégia kiegészítő jellegű legyen, koordinált és szinergikus.

Az helyi akciócsoportok szerepe a CLLD megközelítés megvalósításában

6. A CLLD Bizottság által javasolt attribútumai

Az EU a következő ajánlással él a CLLD kapcsán:

Költségvetés:

- Alkalmas a fejlesztési stratégiában kijelölt célok teljesítésére;
- Optimális méret, volumen;
- A tapasztalatok alapján a minimum volumen egy teljes körű integrált helyi fejlesztési stratégiára 3 M Euró körül van a teljes időszakra.

Helyi akciócsoportok:

- Minimum egy képzett menedzser és egy adminisztratív ügyintéző;
- A tapasztalatok alapján általában 4-5 fő közreműködésével már optimális a HACs működése (ez nem a részt vevők szervezetek által delegált tagok létszáma, hanem a működéshez szükséges személyzet).

Terület:

- Érjen el egy kritikus tömeget a helyi erőforrások aktiválásához;
- Ne legyen túl nagy, szolgálnia kell a helyi interakciók kihasználása végett;
- Általában az érintett lakosság több mint 10 000 fő, de kevesebb, mint 150 000 fő (noha ezek indikatív határok, indokolt esetben átléphetők a javasolt korlátok – pl. sűrűn lakott területeknél);
- Koherencia: gazdasági, társadalmi, földrajzi koherencia érvényesüljön a területek kijelölésénél.

Támogathatóság

- Előkészítés költségek támogatása;
- A helyi fejlesztési stratégia alatt megvalósuló műveletek;
- A HACs együttműködési és megvalósítási tevékenységeinek előkészítése;
- A helyi fejlesztési stratégia működési költségei és animation a helyi fejlesztési stratégia kapcsán felmerült közkiadások 25 százalékáig.

(Fontos, hogy egyes esetekben az EMVA és az EHA specifikusan szabályozza az együttműködést, így ezek használata kiemelten javasolt a CLLD égisze alatt.)

7. Európai példák

Helyi programok – Berlin példáján keresztül:

Berlin egyedülálló kezdeményezése jelenleg 34 beavatkozási területet érint. Ezek veszélyeztetett, kis illetve nagyobb beavatkozásokat igénylő területek egyaránt. A legnagyobb beavatkozási terület mintegy 22 000 lakossal rendelkezik. Összességében mintegy 390 000 lakost érintenek a kezdeményezések. Minden „szomszédságban” (érintett terület) található egy irányító iroda, melyeket a magánszektor révén közbeszerzési eljárással üzemeltetnek. A szomszédsági iroda menedzsment csapata a helyi „közösségi tanáccsal” dolgozik együtt a helyi stratégia és akcióterv kialakításán. Ennek innovatív aspektusa részvételen alapuló költségvetés a projektötlek behozásához. Ezeket aztán minden megszavazzák minden alap vonatkozásában, melyek más és más típusú, méretű és a lakosok közvetlen bevonására támaszkodik. Az ún. „Quartier management teams”-ek platformot biztosítanak a hálózatépítéshez számos érintett csoport részére, hogy megvitathassák és azonosíthassák a helyi igényeket, értékeket és válaszokat. Ennek hatása az lakosság megerősítése kollaboráció és a projektek közötti együttműködés révén.

Országos programok – Németország példáján keresztül:

A Stärken vor Ort célja a hátrányos helyzetű fiatalok társadalmi, oktatási, szakmai integrációja. A kezdeményezés 280 közigazgatási körzetet és helyi területet érint egész Németországban. Finanszírozása 85 százalékban az ESZA forrásaiból 15 százalékban pedig állami támogatásból állnak össze. Olyan mikro-projektek támogat, melyek célja, hogy elérje és aktiválja és integrálja a sebezhető fiatalokat (25 éves korig), és a nőket, akik társadalmi kirekesztettségben élnek és/vagy sebezhetőek. A végső kedvezményezettek kis kezdeményezések és hálózatok, melyeket a helyi akciótervekbe ágyaznak, és amelyekről a „helyi tanács” dönt. A „helyi tanács” a helyi érintettek részvételével jön létre.

A nemzetközi példák alapján a CLLD átfogó értékelése a következő:

A CLLD értékelése

Pozitívumok	Negatívumok
- Célzott forrásfelhasználás	- Lokalizált fejlesztések
- Helyi igényeknek megfelelő támogatások	- Nem aktivált erőforrások
- Átfogó célok teljesítése, hosszú távú stratégiákkal	- Marginalizálódó közösségek, területek
- Hatékony fejlesztés, magas hozzáadott értékkel	- Nem hatékony forrásfelhasználás
- Nagy szabadságfok a tervezés során	- A koordináció hiánya
- Mérhető célok	- Mennyiségorientáció
- Közösségépítő	- Széthúzás

8. A magyar támogatási rendszerbe történő integrálás további aspektusai

Mivel a fenti két nemzetközi példából egyértelműen látszik, hogy a CLLD alkalmazási köre egészen tág, **javasolt tág jogosultsági kritériumokat meghatározni a CLLD-vel megvalósuló műveletekre**. Az eszköz alkalmazása azonban mindenképpen körültekintő tervezést igényel.

Ehhez **szükséges lehet a LEADER kezdeményezésről az Európai Számvevőszék által megfogalmazott elvárások, javaslatok átvezetése és integrálása, a Bizottság által készítendő minta megállapodás, valamint a rendelkezésre álló nemzetközi jó-gyakorlatok áttekintése** (mind a területi, mind a célcsoport fókuszú kezdeményezések területén).

Fontos kihangsúlyozni, hogy a CLLD nem egy ágazati eszköz, **elméletileg nem lehet érdekcsoportok mentén allokálni a benne foglalt forrásokat**, ugyanakkor mind **lakossági kommunikációja kiváló lehet, mind a jó kivitelezés során megvalósuló, létrejövő együttműködések multiplikátor hatása fontos aspektus**. Fontos szempont az is, hogy – mint pl. az a 2007-2013 időszak során felmerült, - a túlságosan átfogó, fókusz nélküli, tág tervezés elaprózza forrásokat, és a permetező-hatás révén, a siker eléréséhez nem elégséges mértékű kezdeményezések nem lesznek képesek érdemben kiaknázni az eszközben rejlő lehetőségeket. A CLLD jellegéből adódik, hogy leginkább a Területfejlesztés Operatív Program céljaihoz illeszkedik a leginkább. Természetesen bármely OP keretében lehet alkalmazni, mely a céloknak megfelelő elvárásokat tartalmaz. A TOP eset

A CLLD alkalmazás a javasolt prioritásokon belül biztosítható, azonban azt figyelembe véve, hogy a társfinanszírozási arány 10 százalékponttal növekszik abban az esetben, ha a teljes prioritást terveznek rá, javasolt ennek többdimenziós kiterjesztése.

Opcionális Együttműködések a Prioritási Tengelyek mentén

1. A CLLD tervezésének kapcsán két forgatókönyv elképzelhető:
 - a. A kezdeményezéseket a prioritási tengelyek mentén egy operatív programon keresztül valósítják meg, több alapból (ERFA, ESZA, KA).
 - b. A kezdeményezéseket több operatív program keretében valósítják meg – egy vagy több alapból történő finanszírozáson keresztül.

A két eljárás közötti választás elsődleges szempontja, hogy le kell határolni az Operatív Programokat, így az átfogó eljárások (infrastrukturális és puha beavatkozások) közötti összeköttetés nehezen lesz megvalósítható. Amennyiben az Operatív Programok tervezése során figyelembe veszik a CLLD eszközrendszerét a célok elérése és az eszközben rejlő potenciálok kiaknázására is lehetőség van. Ennek előnye, hogy ha egy Operatív Programon belül valósulnak meg a fejlesztések, akkor csökken a párhuzamosan megvalósuló

kezdeményezések közötti disszonancia kialakulásának esélye. Ugyanakkor az Operatív Programoknak feladata és célja, hogy ne indulhassanak ellentétes hatású kezdeményezések.

A több Operatív Programból megvalósuló fejlesztések ellenérve, hogy egyes fejlesztések időben elcsúszhatnak (nem nyernek támogatást), így a multiplikátor-hatás nem jön létre. Ebben az esetben a helyi kezdeményezéseket irányító HACs-ok összefogását javasolt központi koordináció alá rendelni, valamint az egyes finanszírozási lehetőségeket meghatározott lehatárolási elvek mentén rögzíteni. Az alapvető cél, hogy a fejlesztések összeérjenek térben és időben illeszkedjenek egymáshoz. A központi koordináció feladata elsősorban a párhuzamosan futó kezdeményezések felügyelete és a HACs-oknak történő segítségnyújtás szükség esetén. Ugyanakkor feladata lehet (nem csak a koordinációnak, hanem átfogóan az intézményrendszernek), hogy lehetőséget biztosítson az érintettek részére fórumoknak, összekapcsolódásra, tapasztalatcserére, a felmerülő szűk keresztmetszetek megoldására, a know-how átadására és a legjobb gyakorlatok bemutatására. Szükséges meghatározni a leginkább érintett területeket, célcsoportokat, a mozgósítani kívánt közösségeket, társadalmi tőkét. Az elszámolható költségek tekintetében a CPR 55-61. cikkelye az irányadó. (Noha az egyes alapok szabályozása specifikációkat tartalmaz, ezért ezek figyelembe vétele is szükségszerű). Mindenképpen érdemes a már létező LEADER kezdeményezéseket is bevonni, rájuk és velük építkezni.

9. Opcionális CLLD elem javaslatok az egyes, jelenleg elfogadott 2014-2020-as OP-khoz kapcsolódóan

Az egyes, jelenleg tervezés alatt álló 2014-2020-as OP-k esetében több helyen és tekintetben is célszerű lehet a CLLD szerepeltetése. Tárgyi fejezet erre vonatkozóan céloz meg opcionális ajánlásokat.

Megjegyezzük, hogy a helyi gazdaságfejlesztési ajánlások kidolgozása során a VATI „helyi gazdaság”-i modell koncepciójára (lásd alul) építettünk.

3. Forrás: Czene Zs.- Ricz J. (2010): Helyi Gazdaságfejlesztés. Ötletadó jó megoldások, jó gyakorlatok. VÁTI Nonprofit Kft., Budapest, 22. oldal

1. Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program

- a. Versenyképes kis- és középvállalkozási szektor, ipari termelés, szolgáltatások és hálózatok: A CLLD célja, hogy a gazdaságfejlesztésbe bevonják a civil és a közsféra szereplőit is. A civil szervezetek rendelkezhetnek az egyes területen megfelelő háttér-tudással és kapacitással a halmozottan hátrányos helyzetű illetve veszélyeztetett csoportok eléréséhez, míg a közsféra érdemben képes hozzájárulni különböző finanszírozási eszközökön keresztül a munkáltatói szektor motiválásához.
- b. Kreativitás és tudásgazdaság fejlesztése, innováció és kutatás-fejlesztés (K+F): Az oktatási és gazdasági szervezetek összekapcsolás lehet a CLLD alkalmazásának megfelelő útja, noha a teljes prioritás nem fedhető le teljes egészben, a civil szervezetek a hátrányos helyzetű célcsoportok bevonásával jelentősen hozzájárulhat a csoportokban rejlő erőforrások kiaknázásának maximálásához.
- c. Infokommunikációs technológia fejlesztése: A CLLD a különböző ágazatok és a szegmensek együttműködését teheti lehetővé, azonban itt leginkább egy nagyobb területet lefedő, nagyobb volumenű együttműködés elképzelhető (pl. szélessávú elérések biztosítása, az IKT eszközök használatának

népszerűsítése, a HHH területeken tudástőke felhalmozás civil szervezetek segítségével.

- d. *Rekreációs, egészségügyi szolgáltatások és turizmusfejlesztés*: Talán itt lehet a leghangsúlyosabb a CLLD alkalmazására. Az egészségügyi szférában nem csupán a kezelésekre fókuszáló, hanem rehabilitációs és prevenciós tevékenységet folytató szervezetek bekapcsolásával lehet elképzelni. A turizmusban lehetőségessé válik, hogy ne csupán infrastrukturális beruházások jöjjenek létre, hanem a foglalkoztatás növeléséhez szükséges humánerőforrás és munkahely-teremtési kezdeményezések is.
- e. *Kiemelt térségi és közösségi gazdaságfejlesztés*: A közösségek gazdaságfejlesztésének szükségképpen tartalmaznia kell a humán-erőforrások fejlesztését és a tudástőke gyarapítását is. Az erre épülő gazdaságfejlesztés a fenntartható gazdasági együttműködések kialakítását teszi lehetővé. Az önkormányzatok gazdasági tevékenységeik révén kapcsolhatják be a civil szervezetek által, a piaci igényeknek megfelelően felkészített, HH célcsoportokat a foglalkoztatásba.
- f. *Foglalkoztatás ösztönzése és üzleti környezet fejlesztése*: Az eszköz átfogóan lenne képes hozzájárulni, a piaci igények, a civil kapacitások és közszféra eszközein át sikeresen ki lehet alakítani kezdeményezéseket, melyek a hosszú távon fenntartható növekedéshez hozzájárulhatnak.

2. Közlekedésfejlesztés Operatív Program

Annak ellenére, hogy alapvetően infrastrukturális beruházásról van szó a HH, illetve tartósan munkanélküli csoportok civil szervezeteken történő bekapcsolása a beruházásokba (akár közmunka-program szerűen) megfelelhet a CLLD feltételeinek.

3. Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program

- a. *Az infrastrukturális beruházások a társadalmi befogadás területén*: A veszélyeztetett társadalmi csoportokat érintő beruházásoknak nem önmagukban kell megállniuk a helyüket, hanem ezeknek összehangoltnak kell lenniük egyéb fejlesztésekkel is. A szegregált településeken a gyermekek integrálása az oktatási-nevelési intézményrendszerbe csak egy aspektusa a szükségleteknek. Civil szervezetek bevonásával megteremthetők olyan átfogó kezdeményezések, melyek több szereplőt fognak össze. A helyi akciócsoportok révén érdemben lehet beavatkozni a településfejlesztések orientálásába.
- b. *Fejlesztések a társadalmi befogadás érdekében*: a társadalmi befogadás az egyik legalkalmasabb témakör, ennek tekintetében érdemes olyan külföldi példákat alapul venni, melyek például bevándorló csoportokkal foglalkoznak (pl. Németország). A fejlesztéseknek nem egyedül kellene fókuszálniuk a

befogadásra, ehhez perspektívát kell teremteni. Sok esetben nincs megfelelő „tolmács” az érintettek között (pl. romák és közsféra között), azonban a megfelelő civil szervezetek bekapcsolásával ez jelentősen javítható lenne. A területi távolságok leküzdése a felzárkóztatás és társadalmi befogadást segítő kezdeményezések egyik kiemelt célpontja lehet.

- c. Az infrastrukturális beruházások az oktatás és kultúra területén: a kultúraoktatás duális tengelyének prioritásának nem csak célként kell figyelembe vennie a XXI. század iskoláját, hanem eszközként is. A megfelelő együttműködések révén az intézmények nem csupán épületekké, hanem olyan közösségekké válhatnak, ahol a piaci igényeknek megfelelően képzett munkaerő utánpótlás érkezik. A kultúra együttesen turisztikai és gazdasági motorrá is válhat, ha a CLLD eszközrendszerét megfelelően építik ki (pl. kulturális központok fejlesztése a turisztikai – infrastrukturális beruházásokkal összhangban)
- d. Az oktatási, kulturális fejlesztések: Szükség van arra, hogy szervesen kapcsolódjanak az oktatási fejlesztések a modern IKT eszközök alkalmazásához, azonban az egyik legfontosabb szempont, hogy a digitális szakadék ne növekedjen az egyes gyermekek között. Meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a kevésbé jártas felnőtt lakosság is felzárkózhasson, és digitális írástudása megfeleljen a kor elvárásainak. A kultúra terjesztését szervesen be kell kapcsolni (akár közösségek által szervezett élő-közvetítések által) a távoli települések életébe (akár mobil berendezések révén). Ezáltal javítható a vidék vonzereje.
- e. A közigaqazqatási infrastruktúra feltételeinek javítása: az infrastruktúra egyetlen célja, hogy a felhasználói igényeket vegye figyelembe. Egyes csoportok (pl. nyugdíjasok, HHH csoportok) azonban nem képesek (nincsenek a megfelelő eszköz és tudás birtokában) az ebben rejlő lehetőségek kihasználására (pl. Ügyfélszolgálat). A civil szervezetek által ezen csoportok hozzáférése is javulna, mely segíti a beruházások indikátorainak elérését.
- f. Kutatási fejlesztések: a kutatás-fejlesztés területén érdemes megvizsgálni az oktatási-, kutatási-, fejlesztési intézmények és a piaci szervezetek összekapcsolásának lehetőségét. A közsféra szerepvállalásának lehetséges formája az innovatív módszerek, technológiák és eszközök pilot-alkalmazása.

4. Környezeti és Energia-hatékonysági Operatív Program

- a. A klímaváltozásra történő felkészülés: Civil, lakossági és gazdasági szereplők bevonásával hatékonyabb felkészülés érhető el (pl. összehangolt védelmi eszközök kiépítése) melyben a változatos termelési módszerek, termények népszerűsítése mellett a lakossági szemléletformálás és a közös fellépés hangsúlyozása is állhat.

- b. A vízi közmű szolgáltatás fejlesztése: alapvetően infrastrukturális fejlesztéseket tartalmaz a CLLD a KÖZOP esetében leírt eszközökkel járulhat hozzá.
- c. A vízvédellel, a hulladékgazdálkodással, a levegőminőséggel és a zajvédelemmel kapcsolatos fejlesztések: a hangsúly itt is az összekapcsoláson van, hiszen az egyes érintettek erőforrásainak összekapcsolásával a fejlesztések volumene megsokszorozható (pl. iskolák és civil szervezetek bevonása a hulladékgazdálkodási akciókba – a lakossági szelektív hulladékgyűjtés hatékonyságának és népszerűségének fokozása mellett).
- d. A természetvédelmi és élővilág-védelmi fejlesztések: Itt jelentkezhethet a CLLD mint, határon átnyúló eszköz is, hiszen a legtöbb esetben a természetvédelmi területek országhatárokon átnyúlnak. A tapasztalat szerint ezek a fejlesztések szegregáltak maradtak, nem érvényesültek a bennük rejlő közösség és gazdaságfejlesztési lehetőségek. A piaci szegmens bevonásával megteremthető egy hosszú távú, minden érintett számára előnyös együttműködés.
- e. A megújuló energiaforrások alkalmazása, energetikai és energiahatékonysági fejlesztések: A lakossági szemléletformálás szervesen elkülönült a beruházásoktól az előző időszakban. Sokan nem ismerik fel a lehetőségeket, és nem képesek megteremteni a technikai feltételeit egy beruházásnak. A civil szereplők és a piaci szolgáltatások összehangolása az energiatudatos fogyasztói, felhasználói attitűd egyik fontos pillére. A piaci szolgáltatóknak sokszor nincs kapacitása, hogy megfelelő segítséget nyújtson a lakosságnak, azonban a civil szervezetek és a közsféra pótolhatná ezt a hiányt (pl. civil szervezetek segítik a lakossági ügyfeleket az dokumentáció összeállításában, és kapcsolatot tartanak az önkormányzatok megfelelő szerveivel).
- f. az energetikai, környezetügyi kutatás-fejlesztés és innováció (K+F+I), szemléletformálás: A szemléletformálás révén széles közönség érhető el, azonban még jelenleg is alacsony az ország energia-tudatossága. Az ebbe fektetett források megtérülése azonban hozzájárulhat az Európa 2020 céljainak eléréséhez (20-20-20 célrendszer). A kutatásoknak és fejlesztéseknek egyértelműen hozzá kell járulnia ahhoz, hogy az innovatív megoldások gyorsan és széles körben terjedjenek el. A civil szervezetek a lakossági szférában a közsféra pedig saját intézményeinek tekintetében tekinthető potenciális partnernek. A CLLD megfelelő eszköz lehet arra, hogy az innovatív eljárások akár pilot, akár átfogó módon integrálódjanak az energiahatékonysági módszertanok közé.

5. Versenyképes Közép-Magyarország Operatív

- a. Az intelligens és tudásalapú növekedés – versenyképes gazdaság-, valamint kis- és középvállalkozás (KKV) fejlesztés: a lakossági és közsféra oldal

bekapcsolása a tudástőkében szegény térségekben jelenthet kiemelkedő eszközt

- b. Az integrált települési és közösségi infrastruktúra-fejlesztés: ld. KÖZOP
- c. A térségi integrált közösségvezérelt fejlesztési programok Pest megyei városokra és térségeikre (CLLD): a teljes prioritás tervezhető a CLLD segítségével, az előző fejezetekben leírtak figyelembe vételével
- d. A tudásgazdaságot, társadalmi befogadást és foglalkoztathatóságot szolgáló programok: az EFOP tekintetében leírtak, melyek célozzák a lakosság veszélyeztetett rétegeit, illetve olyan kezdeményezések, melyek figyelembe veszik a régió sajátosságait, itt nem a távolság leküzdése, hanem a célcsoportok közötti különbségek illetve a optimális beavatkozás mértékének meghatározására szükséges nagy hangsúlyt fektetni.

6. Terület- és Településfejlesztési Operatív Program

Ezen OP kapcsán kiemelten is javasolt, hogy az egyes területeken integráltan kerüljenek alkalmazásra a Bizottság által megfogalmazott fejlesztési megközelítések (integrált területfejlesztési beruházások – ITI és integrált városfejlesztés).

- a. Megyei szintű decentralizált gazdaságfejlesztési, közszolgáltatás-fejlesztési és speciális térségi programok: a teljes prioritás tervezhető CLLD segítségével, azonban azt figyelembe kell venni, hogy a megyei központok ne váljanak a migráció célpontjaivá, tovább növelve ezzel a vidék előregedését. Olyan programok kidolgozása ajánlott, melyek hozzájárulnak a környező vidékek népességmegtartó-erejének növeléséhez. (pl. intézmények-vállalkozások közötti együttműködések révén). Érdemes a fejlesztési fókuszokat úgy meghatározni, hogy ne váljon el a CLLD tekintetében a megyei jogú város – főváros – vidék hármasa, hanem ezek fejlesztése integráltan valósulhasson meg.
- b. Nagyvárosi térségek integrált településfejlesztési, foglalkoztatási és életminőség javító programjai (megyei jogú városok és térségeik): a CLLD eszköze elsősorban a kapcsolatokra épül, így ezen specifikus célokat érdemes úgy összehangolni, hogy együttesen járuljanak hozzá a célokhoz. A CLLD azonban alkalmas lehet arra, hogy a lakosság bekapcsolódhasson civil szervezeteken keresztül a tervezett akciókba (pl. lakossági segítségnyújtási platformok, integrált szolgáltatással, kapcsolatban a megfelelő közsféra szervezetekkel). A tagállami ERFA források legalább 5%-át olyan fenntartható városfejlesztésre szükséges kötelezően allokálni, amelyek integrált területi beruházásokon keresztül valósulnak meg.
- c. Kisváros-térségi közösségvezérelt integrált fejlesztési programok (CLLD típusú programok): Teljes mértékben levezényelhető az előző fejezetekben leírtak figyelembe vételével. A prioritás célja a régió alatti szintre összpontosító fejlesztések támogatása. A helyi fejlesztési stratégiák alapján kiválasztott

projektek támogatásával mozgósíthatóak és bevonhatóak a helyi közösségek, szervezetek, hogy hozzájáruljanak az EU2020 stratégiában kitűzött intelligens, fenntartható és inkluzív fejlődéshez.

- d. Decentralizált társadalmi befogadást és foglalkoztathatóságot szolgáló programok: A CLLD ennek is megfelelő eszköze lehet, hiszen a szegregált csoportok társadalmi befogadásának minden aspektusába képes bekapcsolódni és az érintetteket bekapcsolni

Az Operatív Programot a Századvég csoport által javasolt módon az alábbi Prioritással célszerű lenne kiegészíteni:

- e. Kiemelt jelentőségű nemzeti programok:

A prioritás célja a kiemelt jelentőségű nemzeti programokhoz kapcsolódó, a statisztikai régiókon átnyúló, több régiót érintő fejlesztések integrált szemléletben történő támogatása lehetne. E prioritás keretében kerülhetne sor a Balaton turisztikai régióhoz, a Duna Stratégiához kapcsolódó fejlesztések tervezésére és megvalósítására. További kiemelt jelentőségű program lehet a Velencei-tó, a Fertő-tó, valamint egyéb nemzetgazdasági szempontból kiemelt térségek (pl. ipari rozsdaovezetek) külön-külön stratégia mentén történő fejlesztése.

7. Magyar Halászati Operatív Program

- a. A fenntartható és erőforrás-hatékony halászat és akvakultúra előmozdítása, beleértve az ezekhez kapcsolódó feldolgozást is: A halászat esetében az egyik legfontosabb, hogy növekedjen a lakossági fogyasztás. A magyarországi változatos halállomány népszerűsítése javíthat az ágazat fenntarthatóságán és erőforrás hatékonyságán. A megszervezett piaci megjelenések civil beavatkozással hozzájárulhatnak a helyi termékek népszerűsítéséhez, széles körben való terjesztéséhez. A kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése megvalósulhat akár közösségi akár piaci szinten is.
- b. Az innovatív, versenyképes és tudásalapú halászat és akvakultúra előmozdítása, beleértve az ezekhez kapcsolódó feldolgozást is: A magyar vizek élővilágának ökoszisztémájának fenntartása tudásalapú halgazdálkodási stratégiát kíván. Az egyes tavak, folyók vizek gazdaságait összefogó kezdeményezések segíthetnek az innovatív kezdeményezések terjesztésében, a szűk keresztmetszetek feltárásában és megoldások felfedésében. A helyi gazdaságfejlesztés eszköze lehet a feldolgozásba való bekapcsolódás is.
- c. A közös halászati politika végrehajtásának előmozdítása: Fontos, hogy a helyi igényeknek megfelelő, azokat érdemben képviselő társulások, akciócsoportok jöjhessenek létre. A Közös Halászati Politika elveinek bevezetése, végrehajtása közös érdek, kezdeményezéseinek bevezetése hozzá kell, hogy a járuljon az érintett vizeink fenntartható gazdálkodásához.

- d. A foglalkoztatás és a területi kohézió növelése: az élelmiszerek előállításától a fogyasztóig történő lánc kiépítése jelentősen növelheti az érintett régiók foglalkoztatottságát. A területileg átfogó stratégiák kapcsán fontos, hogy illeszkedjenek egymáshoz és a felzárkózást támogassák. A bevezetés során mindenképpen érdemes a halgazdálkodás termékeinek célszerű magyar fogyasztókhoz eljutnia, így a szállítás és eladás is magyar munkahelyeket teremt. A kialakításkor azonban mindenképpen figyelembe kell venni az időnyeljelet és erre akár civil szervezetek és piaci szereplők bevonásával megoldásokat kidolgozni.

8. Vidékfejlesztési Program:

- a. A tudásátadás és az innováció előmozdítása a mezőgazdaságban, az erdészetben és a vidéki térségekben: a vidék népességmegtartó erejének növelése, a mezőgazdasági innovációval is segíthető. A tudástranszfer a biztos megélhetést is biztosíthatja térségi illetve ágazati együttműködések esetében. Az egyes mezőgazdasági ágazatok között civil szervezetek révén kapcsolódást lehet kiépíteni, akár a vállalkozás-fejlesztés, akár az innovatív eljárások terjesztése, népszerűsítése révén. A környezetvédelem és a természeti erőforrásokkal való gazdálkodás révén a foglalkoztatottság is növelhető. Az önkormányzati területek felhasználása és bekapcsolása a termelésbe több térségben segítheti a tartósan munkanélküliek foglalkoztatását, ehhez civil szervezetek nyújthatnak képzési, felkészítési segítséget.
- b. A versenyképesség fokozása a mezőgazdasági termelés valamennyi típusa esetében és a mezőgazdasági üzemek életképességének javítása: a versenyképesség fokozható elsősorban az üzemek fejlesztésével, másrésről bekapcsolódással a közvetlen gazdaságba. Ugyanakkor a humántőkefejlesztés is fontos aspektusa a területnek. Közösségek által szervezett együttműködések révén megsokszorozódhat az egyes térségek kapacitása, helyi arculatának kialakításába fektetett energia megtérülése.
- c. Az élelmiszerlánc szervezésének és a kockázatkezelésnek a mezőgazdaság terén történő előmozdítása: Javasoljuk, hogy a helyi termelők a helyi piacokon megjelenhessenek, az erre vonatkozó törekvések több szintén történő erősítése kiemelten fontos. A kockázat csökkentése megoldható együttműködések révén. A helyi termelőket összefogó, „toborzó” civil szervezetek képesek lehetnek a termelők és a piacok összekötésére. A közsféra pedig területeinek hasznosításával részt vehet akár a termelő munkában is (akár közmunka programok révén is).
- d. A mezőgazdaságtól és az erdészettől függő ökoszisztémák állapotának helyreállítása, megőrzése és javítása: Az információ és tudástranszfer ezen a területen kiemelten fontos, az ökoszisztémák megőrzése nem önmagukban érvényesülnek, turisztikai – kulturális beruházásokkal összekapcsolva

hatékony és átfogó természetvédelmi és ökoszisztéma-védelmi rendszerek alakíthatók ki. Az iskolás gyermekek felkészítése révén ezen területek hosszú távon is értékke válhatnak. Az összefogások segítenek a hatékonyság növelésében, a tájképek értékeinek megőrzésében. Az együttműködések révén a piaci-gazdálkodási szervezetek is bekapcsolódhatnak a fenntartható ökoszisztémák tág perspektívát felölelő védelmébe, javításába.

- e. *Az erőforrás-hatékonyság előmozdítása, valamint az alacsony széndioxid kibocsátású és az éghajlatváltozás hatásaihoz alkalmazkodni képes gazdaság irányába történő elmozdulás támogatása a mezőgazdasági, az élelmiszeripari és az erdészeti ágazatban:* Az ország kiváló adottságai megfelelőek arra, hogy az egyes ágazatokban a z együttműködések lefedje a CLLD. A CO₂ kibocsátás csökkentése közös érdek azonban a beruházások rendkívül forrásigényesek, mely nem minden érintett részéről biztosítottak. Civil szervezetek azonban képesek lehetnek megteremteni az összeköttetést a közsféra és a piaci szolgáltatók között, mely révén az igények és lehetőségek összekapcsolhatók az elvárások rendszerével.
- f. *A társadalmi befoqadás előmozdítása, a szegénység csökkentése és a gazdasági fejlődés, szociális szövetkezetek:* A teljes terület tervezhető CLLD segítségével. A szociális szövetkezetek alkalmazása az egyik kiemelt beavatkozási terület lehet főleg a magas munkanélküliségi arányt mutató régiókban. Ennek össze kell kapcsolódnia képzéssel, felkészítéssel, hogy ne a szövetkezet, hanem a későbbi önállósodás, a munkaerő piacra való visszatérés legyen a végső cél. Itt civil szervezetek teremthetnek kapcsolatot a piaci szereplők között, a közsféra pedig megteremtheti ennek ösztönzési háttérét. Ennek alapvető feltétele, hogy a mezőgazdasági területek növeljék a több munkaerőt igénylő termékek arányát. A változatos termékek hozzájárulhatnak a klímaváltozás negatív hatásaira való felkészüléshez és a védekezéshez (pl. árvizek által kimosott földeken a megfelelő növények termesztése), valamint lehetővé teszik a lakosság változatos egészségesebb étkezését is (főleg a helyi közintézmények étkeztetés-szolgáltatásába való bekapcsolásával)

10. Rövidítések:

EMVA: Európai Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Alap

KA: Kohéziós Alap

ERFA: Európai Regionális Fejlesztési Alap

ESZA: Európai Szociális Alap

HACs: Helyi Akciócsoport

EHA: Európai Halászati Alap

CLLD: Community-led Local Development – Közösség által Irányított Helyi Fejlesztés

KSK: Közös Stratégiai Keret

CPR: Common Provisions Regulation

IH: Irányító Hatóság

URBAN II, URBACT II, LEADER: eddigi területfejlesztési kezdeményezések, melyek a CLLD alapelveire épültek

TOP: Terület- és Településfejlesztési Operatív Program